

AVANTGARDISTIČKA SCENA

Osnutkom »avantgardističke scene« na zagrebačkom teatru u Tuškancu, potrebno je, da se rekapituliraju oni teoretski momenti, koji su u posljednje vrijeme kod nas pripremali teren za realizaciju Novoga na sceni.

Dva su faktora u manifestaciji Novoga, oko kojih je teorija splela najrazličitija naziranja, koja su ipak u Novoj Sceni definitivno opredijeljena, jasna i jednostavna, jer su bitna. Ta dva faktora zovu se »tekst« i »režiser«.

Prvi faktor: »tekst« dao je povoda najrazličitijim dedukcijama otkad se teoretski definitivno prekinulo s literaturom i nepovredivom *životnom vjernošću* na sceni. Ipak je njegovo ispravno tumačenje samo jedno: autorov tekst je materijal za vajanje scensko-izražajne forme. *Tekst je Riječ za scenu.*

Drugi faktor: »režiser« nije dosad pravo shvaćen i podređuje ga se dramatičaru. Ipak je njegovo ispravno tumačenje samo jedno: režiser je vajar dramatičarevog materijala; *on je os scenske akcije.*

Ova dva faktora dva su principa Nove Scene. U varijantnim linijama, ali na bazi ovih principa, zastupali su dosad kod nas ovu teoriju uglavnom književnici Stanko Tomašić, kao kazališni kritičar, a Josip Kulundžić i ja u našim esejima i feljtonima po kazališnim revijama. Ove smjernice dosad teoretski propagirane nalaze odsad svoju realizaciju u formi »avantgardističke scene«.

Sergije Glumac, scenografske skice za Kosorovu dramu *Rotonda*

Rezime teorije o Novoj sceni može se općenito svesti na ove točke:

1. *Literatura* odvaja se od scene. Dobra literatura ne mora da bude dobra scena i obratno. Dramatičar, kada piše svoj tekst za scenu, mora da ima pred očima *unutarnju tehniku scene*. Na sceni je bitni uvjet akcija. Akciju unosi na scenu Riječ. Dobar, novi dramatičar prestaje da bude literata u starom smislu. On je *kreatorski* materijala za scenu i čovjek scensko-tehničke obrazovanosti. On mora da poznaje zanat scene, jer u posljednjoj konzekvenci, dramatičar ima sâm da bude režiser, odnosno režiser će u budućnosti zbog elementarnosti scenske ideje sâm sebi kreirati materijal za svoju realizaciju.

2. Čitanje drame može da djeluje emotivno na čovjeka, koji ga u fantaziji nadopunjuje s atmosferom scene, a Riječ opredjeljuje prostorno. To će biti stručnjak u prvom redu, a u drugom redu čovjek inteligentne mašte. Za široku čitalačku publiku ovakovo je djelo nejasno i nepotpuno. Ako se drama čita kao roman, onda to nije dobro scensko djelo, već – eventualno – dobra literatura.

3. *Sinteza* scenske manifestacije, u kojoj dolaze do izražaja i ostale umjetničke mogućnosti osim poezije, često može da bude interesantnija, ali i manje snažna od isključivo jednog elementa umjetnosti. Prema tome drama može, ali ne mora da bude sintetična. Muzika, boja i pokret imaju svoje izražajne mogućnosti neovisne od

Riječi, Poezija naprotiv sadržaje sve ove elemente u Riječi, pa može da tim neovisnije djeluje i živi. A scena je prvotno tribina poezije, a Riječ na sceni stožer akcije.

4. *Glumac* je u centru scene: čovjek, koji agira i nosi Riječ. Glumac ne treba da »predstavlja« karaktere. To on čini samo na životno-vjernoj, realističkoj sceni. Na Novoj sceni on je *figura*, tip, kojega je režiser izvajao iz dramatičarevog materijala. Glumac ovdje kao saradnik režiserov stvara nove figure, neovisne od života u granicama fizičkih i psihičkih mogućnosti čovjeka. On stvara novi, zasebni život, koji rođen u dramatičarevoj fantaziji i regeneriran u fantaziji režisera, znači scenska realizacija jednog novog života, koji se zove – *Umjetnost*.

5. *Režiser* kao os svega događanja na sceni može da realizuje svoje scenske ideje samo pomoću teksta, koji odgovara njegovim idejama. Naročito je to važno za režisera, koji polazi novim putevima i koji prekida s tradicijom realizma.

»Onim momentom, kada redatelj iznosi na scenu jedno djelo, koje ne odgovara njegovom naziranju, (ili se čak nalazi *ispod* njega), a on ga iznosi samo zato, da pokaže, kako je predstava (teater) nešto bolje i savršenije negoli dramsko djelo (literatura), sve to njegovom zaslugom, onda je taj redatelj obični šarlatan«. (Josip Kulundžić: »Literatura i teater« – »Comoedia« br. 35., 1924/25., Zagreb).

Iz ovog citata jasno se vidi, da *novi režiser*, mora da ima i *novi tekst*. To znači, da tekst mora biti adekvatan njegovom scenskom naziranju. Jedino tako može da bude scenska izvedba potpuna.

Kod domaćih modernih stvari to dosad najčešće nije bio slučaj, jer su naši dramatičari konzervativniji od naših redatelja. Tako naš režiser dr. Branko Gavella, koji je u posljednje vrijeme režirao nekoje domaće drame, nije nikada mogao da konzekventno i apsolutno ostvari svoja

režiserska nastojanja, jer je morao da se povinuje tekstovima. Režiserova konzekventnost u pravcu novog naziranja dovela bi autorov zastarjeli tekst do apsurd.

Provesti najposlije tu potpunu adekvatnost teksta i režije u duhu sasvim Novoga bez ikakove rezerve na jednom teatru, gdje se to dosad još nije radilo – razumije se – da to znači *smjeli eksperimentat*. Ovakovom eksperimentu potreban je izvjesni okvir: »avantgardistička scena«.

Sada će se ove teorije manifestirati praktički moj tekst za scenu («Kozmički Žongleri») predajem prvi ovdje kod nas kao ekvivalentni materijal za eksperimentat modernog režisera (Tito Strozzi), koji će raditi po principima nove teorije o teatru.

Ovaj pokušaj nema drugog značenja, već *traženje* Novih smjernica u scenskom izražavanju. – Nije dovoljno, da naš najbolji južnoslavenski teatar bude i jedan od najboljih teatera na kontinentu, potrebno je također da otvori i omogući puteve scenskom progresu. A to on i čini u jednom besprikornom okviru i sa mnogo susretljivosti.

Prema: »Hrvatska pozornica«, br. 27., Zagreb, 2. ožujka 1926., str. 470-472.

Prizor iz Mesaričeve aktovke *Pobuna atlasa (Kozmički žongleri)* 1926.,
scenografija V. Uljanišev

